

Koninklijke Vlaamse Academie
Klasse der Menswetenschappen

20 februari 2010

In memoriam Fernand Hallyn (1945-2009)

Hilde de Ridder-Symoens & Dirk van der Cruysse

Na een lange slepende ziekte is op 11 juli 2009 confrater Fernand Hallyn overleden, één jaar voor hij met pensioen zou gaan. Naar dat pensioen keek hij met gemengde gevoelens uit. Enerzijds was hij erg verheugd om dan in alle rust en vrijheid te kunnen vorsen en schrijven. Anderzijds was hij bezorgd om de voortzetting van zijn geesteskind, het Centrum voor Wetenschapsgeschiedenis, en de voortgang van wetenschappelijke projecten. In het bijzonder dacht hij aan de jonge onderzoekers die aan die projecten werkten.

Aangezien ik als historica pas sedert 2003 nauw betrokken ben geweest bij het werk van confrater Hallyn door het samen opstarten van een BOF project over wetenschapsgeschiedenis, heb ik aan confrater Dirk van der Cruysse, studiegenoot en eertijds te Antwerpen collega proximus van Fernand Hallyn, gevraagd om mee te werken aan dit in memoriam. Ik spreek bijgevolg in ons beider naam.

loopbaan

Fernand Hallyn werd op 20 september 1945 te Brugge geboren.

Na middelbare studies aan het Koninklijk Atheneum van zijn geboorteplaats studeerde hij van 1963 tot 1967 Romaanse talen aan de Gentse Universiteit waar hij zich toelegde op de oudere Franse letterkunde onder de bezielende leiding van professor Roger Dragonetti. Die zette zijn studenten aan tot grensverleggend interdisciplinair onderzoek en hield hen het alleen zaligmakend principe van acribische intellectuele eerlijkheid voor.

Na een kort intermezzo als leraar aan de Rijksnormaalschool te Kortrijk en militaire dienst nam Hallyns academische carrière een snelle vlucht. In 1970 werd hij assistent van Roger Dragonetti en koos toen resoluut voor de vroegmoderne Franse literatuur, meer bepaald de zestiende- en vroeg zeventiende-eeuwse humanistische en barokke literatuur.

In 1976, twee jaar na het behalen zijn doctoraat over metaforen in de Franse barokke poëzie, werd hij deeltijds docent in de Franse letterkunde aan de toenmalige faculteiten Sint-Ignatius te Antwerpen (UFSIA).

In 1987 volgde dan een professoraat in de Franse letterkunde aan de Gentse universiteit. In die hoedanigheid vervulde hij verschillende functies binnen en buiten de universiteit zoals vakgroepvoorzitter en zetelde hij in diverse commissies die betrekking hadden op onderzoek en wetenschap zoals BOF, FWO enz..

Inmiddels had collega Hallyn zich ook toegelegd op de wetenschapsgeschiedenis, waarover verder meer. In dat kader heeft hij van 1990 tot 1993 met een jaarlijks seminarie deelgenomen aan het interuniversitaire derde-cyclus-programma over wetenschapsgeschiedenis.

onderzoek

Hallyns vroege publicaties waren van zuiver literaire aard. Zijn eerste boek, in feite zijn proefschrift, *Formes métaphoriques dans la poésie lyrique de l'âge baroque* (Genève: Droz, 1975), was voorafgegaan en gevolgd door artikels over zestiende-eeuwse hermetische dichters zoals Maurice Scève, Joachim du Bellay of Jean de La Ceppède. Vrij snel toonde Hallyn een bijzondere interesse voor methodologische kwesties en literaire theorieën. Hij ging daarbij zeer interdisciplinair te werk. Ook kunstgeschiedenis betrok hij bij zijn onderzoek. In zijn

boek uit 1979 over *Paradigmes dans les études littéraires* en in een artikel van 1980, *À propos de la théorie littéraire*, buigt hij zich over de logische structuur van literaire theorieën. Tot het einde van zijn leven verschijnen artikels over literaire analyse, ironie, analogie en metaforen bij Renaissance auteurs. Daarin wilde hij de lectuur van klassieke en gecanoniseerde teksten vernieuwen door onder meer beroep te doen op recente linguïstische en filosofische theorieën, op psychoanalyse en cultuurgeschiedenis. Hallyns belangstelling voor literaire theorie en methodologie was inderdaad gebaseerd op een grondige lectuur en analyse van de primaire bronnen.

Het is in die zin dat het literatuur overstijgend onderzoek van Fernand Hallyn evolueerde in het complexe domein waar literatuur en wetenschappelijk, en meer bepaald mathematisch en astronomisch denken, elkaar bestuiven. Dit onderzoek over de poëtica in het kosmisch denken van grote astronomen resulteerde in wat waarschijnlijk Hallyns belangrijkste boek is, *La structure poétique du monde : Copernic et Kepler* (Le Seuil, 1987), waarvan drie jaar later een veel gelezen Engelse vertaling verscheen (*The Poetic Structure of the World*, New York, Zone Books, 1990). Het was overigens de enige Engelse vertaling van zijn uitgebreid oeuvre. Deze vertaling opende de weg naar de Angelsaksische wetenschappelijke wereld. Kort daarna, in 1992, werd Fernand Hallyn geïnviteerd om de leerstoel Whitney J. Oates in de humane wetenschappen in Princeton te bekleden.

Door het ontwarren van poëtische structuren wilde Hallyn greep krijgen op het wetenschappelijk denken en op het formuleren van wetenschappelijke problemen en hypothesen. In twee belangrijke boeken geeft Fernand Hallyn een analyse van retorische structuren in het wetenschappelijk denken : *Les structures rhétoriques de la science, de Kepler à Maxwell* (Le Seuil, 2004) en *La rhétorique des textes scientifiques au XVIIe siècle* (Brepols, 2005).

Overigens inspireerde zijn liefde voor de drie-eenheid Copernicus, Kepler en Galilei hem tot meerdere artikels en bronuitgaven zoals de geannoteerde vertaling van Galilei's Sidereus Nuncius onder de titel *Le Messager des étoiles* (Le Seuil, 1992) en de bundel *Les structures rhétoriques de la science* (Le Seuil, 2004),

Zijn belangstelling voor vroege astronomen en mathematici beperkte zich echter niet tot die drie-eenheid. Ze bracht hem op het spoor van ondermeer de Duitse vijftiende-eeuwse Regiomontanus en de Leuvense zestiende-eeuwse Gemma Frisius. In 2005 verscheen een artikel met de veelzeggende titel *Philologie et astronomie chez Regiomontanus*. Aan Frisius is Hallyns opus ultimum gewijd onder de mooie titel *Gemma Frisius, arpenteur de la terre et du ciel* (Champion, 2008).

Het onderzoek naar Gemma Frisius en andere Nederlandse astronomen heeft Fernand Hallyn geïnspireerd tot het aanvragen van een GOA project over de *Herevaluatie van de wetenschappen in de Renaissance. De Nederlanden in een Europees perspectief*. Als partner ben ik betrokken geweest bij dit project tot aan mijn emeritaat. Door Hallyns overlijden is de afronding van het project afgebroken. Gedurende lange tijd werd de periode die zich uitstrekt van Nicolaas van Cusa (1401-1464) tot Galilei (1564-1644) door de wetenschapsgeschiedenis verwaarloosd. De zgn. “wetenschappelijke revolutie” werd gezien ofwel als een heropnemen van een draad die na de scholastiek onderbroken was, ofwel als een totale breuk met het verleden. Het humanisme van de Renaissance werd als een hoofdzakelijk literaire beweging beschouwd, die zelfs, volgens George Sarton, belemmeringen en handicaps voor de ontwikkeling van de wetenschappen inhield. Met dit project wilden we laten zien dat de zeventiende-eeuwse wetenschappelijke revolutie effectief gestoeld is op resultaten die

wetenschappers in de lange zestiende eeuw hebben geboekt, en met name wetenschappers uit de Lage Landen.

Uiteraard is dit slechts één van de talrijke projecten die onze betreurde collega in zijn rijkgevulde carrière heeft aangevraagd of waar hij aan meegewerkt heeft. Het is hier echter niet de plaats om die allemaal te evoceren. In die projecten heeft Fernand Hallyn zijn bezieling en kennis kunnen doorgegeven aan talrijke jonge wetenschappers. Gepromoveerden onder zijn leiding benadrukken zijn generositeit in het delen van kennis. Onder zijn leiding zijn dan ook belangrijke proefschriften tot stand gekomen over wetenschappers uit de zestiende en zeventiende eeuw zoals Buffon, Gemma Frisius, Copernicus, Galilei, Calvijn, Montaigne en Racine.

erkenning en wetenschappelijke activiteiten

In binnen- en buitenland genoot collega Hallyn grote erkenning voor zijn wetenschappelijk werk, zowel bij literatuurhistorici als wetenschapshistorici. Hij was een veelgevraagd spreker op internationale congressen en als gastdocent. Nog in het voorjaar 2008 werd Fernand Hallyn, ondanks zijn ziekte, gevraagd om de binnenlandse Francqui-leerstoel aan de Vrije Universiteit Brussel te bekleden met als onderwerp “La métaphore entre rhétorique et épistémologie”.

Zijn grote wetenschappelijke reputatie leidde er ook toe dat hij zitting had in diverse redactieraden zoals in de prestigieuze *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, uitgegeven door Droz in Genève, en was hij directeur of redacteur van wetenschappelijke reeksen, bij Droz en Kluwer publishers.¹

Confrater Hallyn hechtte bijzonder veel belang aan de wetenschappelijke communicatie en de verspreiding van kennis, maar ook aan de beoordeling ervan. Dit was ook de reden dat hij lid was van meerdere wetenschappelijke verenigingen en raden, zowel in het domein van de literatuurgeschiedenis als van de wetenschapsgeschiedenis. Deze beide disciplines met elkaar verbinden was zijn doel.

Uit persoonlijke gesprekken met onze betreurde confrater kon ik opmaken dat hij bijzonder veel waarde hechtte aan de goede werking van de ‘Bestendige Commissie voor de Geschiedenis der Wetenschappen’ en van het ‘Nationaal Comité Logica, geschiedenis en filosofie der wetenschappen’ waarvan hij beide voorzitter was. Hij heeft zich ook sterk ingezet voor de in 2003 opgerichte ‘European Society for the History of Science’ waaraan hij verbonden was als lid van de achtkoppige Scientific Board.

In het verlengde van het GOA project is in 2003 aan de Gentse Universiteit het Centrum voor Wetenschapsgeschiedenis op initiatief van Fernand Hallyn opgericht. Van meetafaan is het Centrum geconcipieerd als een interdisciplinair onderzoekscentrum, dat zich toelegt op het onderzoek naar de geschiedenis van kennis en van de wijze waarop kennis verworven wordt en circuleert. Het is de bedoeling dat onderzoeksprojecten verschillende eeuwen, regio's en culturen, disciplines en domeinen, waaronder geneeskunde, technologie en geesteswetenschappen, overspannen. Fernand Hallyn was bijzonder opgezet met zijn

---

¹ Andere tijdschriften:

Communication & Cognition (Gent); Annales de la Fondation Maurice Maeterlinck (Gent) ; Littérature ‘Parijs), Methodos (Rijssel), Gewina (Utrecht).

Wetenschappelijke reeksen :

Romanica Gandensia (Droz, Genève)

Origins. Studies in Scientific Creativity (Kluwer Publ.)

geesteskind. De beperkte financiële middelen baarden hem wel zorgen evenals de continuïteit na zijn vertrek. Over dit laatste zou hij zich geen zorgen meer hoeven te maken.

[persoonlijk](#)

Deze rustige en bescheiden confrater die ons te vroeg ontviel dringt zich op als een ongemeen belezen en bezielde vorser die de ramen van de literatuurstudie wijd heeft open gezet en ons attent heeft gemaakt op de poëtische structuur van de wereld en het heelal.

Lezen en schrijven waren zijn passie. Die passie hield hem recht tijdens zijn ziekte, die volle vijf jaar heeft aangesleept. Tot ieders bewondering en verwondering heeft hij tussen doktersvisites en behandelingen in de kracht gevonden om wetenschappelijk actief te blijven en te publiceren. En hij had nog zoveel plannen die hij hoopte te kunnen realiseren eens hij op emeritaat zou zijn. Het heeft zo niet mogen zijn.

Het is voor onze klasse een eer hem sinds 1994 onder haar leden te hebben geteld.

Ons medeleven gaat in het bijzonder uit naar zijn weduwe en twee zonen die om persoonlijke redenen niet aanwezig konden zijn.